

pd 728

JOHN BANVILLE

Els infinits

L'irlandès juga a convertir l'autor en senyor absolut de les criatures de ficció reflexionant, am la seua prosa a càmera lenta, sobre la dolorosa immortalitat dels déus que no volen sinó experimentar la finitud humana.

▶ 3

PROTAGONISTA DE LA SEMANA

JOANOT MARTORELL

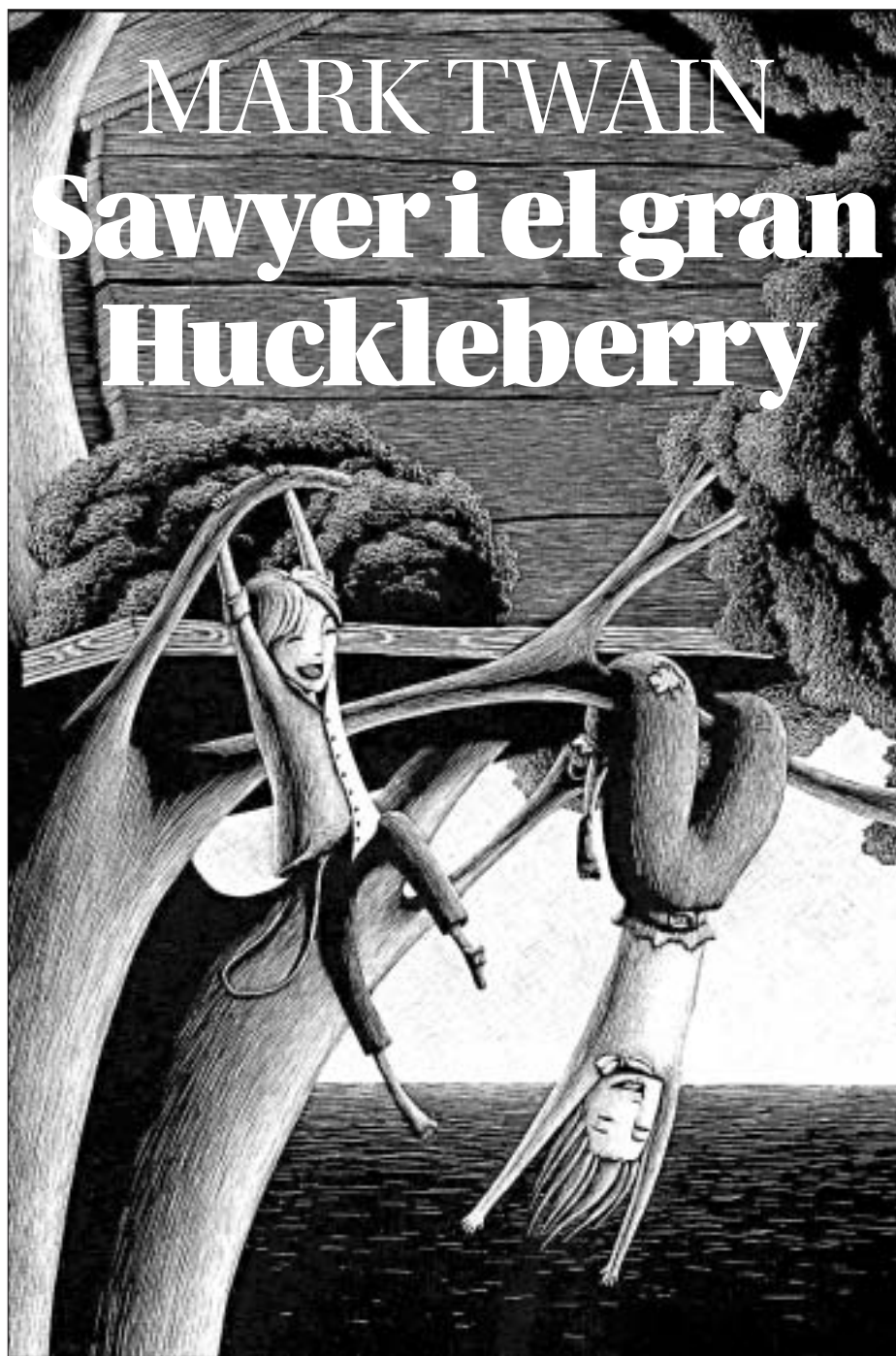
Dos identidades, un solo autor

Tirant lo Blanch ya tiene un par de pretendientes que le escriban a juzgar por el último debate desatado. Y no sobre el caballero de ficción, protagonista de la obra más importante de la literatura del Siglo de Oro valenciano, sino sobre su autor. Las últimas investigaciones confirman que hubo dos Joan Martorell valencianos con vidas distintas a mitad del siglo XV. Polémica servida. Al menos, que sirva para visitar la exposición de la Biblioteca Valenciana que muestra, por primera vez, los tres únicos ejemplares de la edición del Tirant de 1490.

Levante
EL MERCANTIL VALENCIANO

Coincidint amb els cent anys de la mort de Mark Twain es publiquen en valencià dues edicions de «Huckleberry Finn», una d'elles acompanyada de «Les aventures de Tom Sawyer». En castellà apareix una altra de les narracions del mestre de la narrativa nord-americana, «Los diarios de Adán y Eva».

la millor és la covardia»; «L'home és un experiment: el temps dirà si pagava la pena»; «Preferesc el paradís pel clima; l'infern per la companyia»; «Tant de bo que Noè hagués naufragat»; «Si respectes la importància del teu treball, el teu treball et tornarà el favor qualche dia»... Hom diu que va néixer i va morir amb el Halley, que passà per la volta del cel el 1835 i el 1910...

Home incomparable, Langhorne. Escriptor excel·lent, Mark Twain. Treball constant, ironia (sarcasme, de vegades), intel·ligència, i malgrat tot sensibilitat. Dues obres seves no seran mai oblidades. Són compilacions de mentides extremadament ben narrades i ben enfilades: *Les aventures de Tom Sawyer* i *Les aventures de Huckleberry Finn*. Dos relats sobre una mateixa infantesa feliçment viscuda i recordada o feliçment imaginada i contada. La seva autobiografia dona claus per interpretar accions, personalitats, situacions i ambients: el Mississipi cabalós i immens, els vaixells que hi naveguen, els poblets de cases de fusta, els rais... Els esclaus, els predicadors, els falsos artistes, les famílies generalment benpensants, els indis escassos, els vagabunds...

Influència en altres autors

Dos clàssics. O en realitat: un clàssic de dues parts principals. La Galera els reedita amb una oferta acurada: els dos llibres en un pack. Amb la traducció de **Maria Antònia Oliver** de 1982 i la de **Jordi Vidal i Tubau** de 2010. Ambdues impecables, al nostre parer; més propera la d'Oliver. La Magrana també ha reeditat enguany *Les aventures d'en Huckleberry Finn* amb la versió que **Joan Fontcoberta** va preparar el 1979 d'aquest clàssic d'aventures, narrat pel seu protagonista i que Mark Twain va concebre el 1882.

Tom Sawyer és un personatge literari que possiblement és ja al seu crepuscle. Ens l'imaginam fent les darreres passes en un camí polsegós cap a un horitzó llunyà, però inevitable: l'oblit. Tom Sawyer ja no és d'aquest món. Ja no comprendria aquest món: hi té cabuda? Les seves trapelleries no provoquen sang ni basques. No té vareta màgica. La seva tendresa honesta per ventura ja és un enigma per als lectors d'ara. La seva existència és pre-audiovisual i no passa l'examen de supervivència... Tom Sawyer romandrà, en tot cas, en la literatura perquè és un secundari a la gran novel·la sobre Huckleberry Finn.

Huck sí passa l'examen. Tal vegada perquè ell es construeix a si mateix. Es narra. Pensa i es pensa. És el mateix Huck qui ens conta les seves aventures i ens fa a saber que les de Tom foren contades al seu moment per Mark Twain, el qual «en essència, deia la veritat» (segons Huck). La decisió de Mark Twain de triar la primera persona per escriure *Les aventures de Huckleberry Finn* potser condemna Tom i assegura la classicitat de Huck. Huck és un heroi americà, i la seva novel·la és fundacional —amb una mirada polèmica al racisme permanent als EUA, malgrat **Obama** i malgrat, especialment, **Mi-**

MARK TWAIN

Les aventures de Tom Sawyer i Les aventures de Huckleberry Finn

▶ Il·l.: Meritxel Ribas. Traducció de M. A. Oliver y J. Vidal. 2 volumenes encaja.

LA GALERA, 2010.

Les aventures d'en Huckleberry Finn

▶ Traducció de Joan Fontcoberta.

LA MAGRANA, COLECCIÓ: LES ALES ESTESSES, 2010.

Tom Sawyer ja no és d'aquest món. Ja no comprendria aquest món: hi té cabuda? Les seves trapelleries no provoquen sang ni basques.

chelle Obama—. Algunes parts de l'obra són inoblidables, amb influència en autors americans posteriors: **Steinbeck**, **Hemingway**, **Faulkner**, fins i tot **Kerouac**. I **Salinger**...

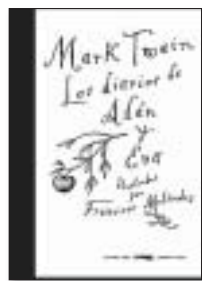
El diàleg de l'esclau Jim —una criatura literària a l'alçada de Sancho Panza o de Sam Weller— amb Huck sobre el judici de Salomon és digne del Quixot o del Pickwick. Això ja està dit. La forma com a l'acabament del llibre Huck reb, crítica i tanmateix accepta amb resignació els plans esborrats de Tom per alliberar Jim és irreproducible: cal llegir-ho. La sensibilitat amb què Huck manifesta la seva percepció de la vida lliure en el vell riu Mississipi, aigua avall sobre un rai de troncs arrossegats pel corrent, entre voreres, illots, bosquets de salzes, arenals i remelsos és meravellosa. Les vivències terribles de Huck i Jim, units per un sentiment definitivament i infinitament respectuós, amb els malfactors autoproclamats «rei» i «duc», són una perla de la literatura universal. Hem deixat per al final els comentaris sobre l'aspecte estrictament formal de l'edició de La Galera. Els llibres es presenten amb tapa dura i en paquet, cosa lloable. El disseny és producte d'un treball innegable. La il·lustradora (**Meritxell Ribas**: www.lagalera.cat) farà grans coses. Disseny i il·lustracions segurament estan pensats per atraure el nou públic lector: aparença gòtica, a la **Tim Burton**, per exemple; apariable als productes d'*Emily the Strange*. Al nostre parer, no obstant, ni el disseny ni les il·lustracions —predomini del negre i de les ombres— no s'avenen amb la lluminositat profunda i profundament esperançadora dels relats.

Novel·la

PER MIQUEL RAYÓ

■ Diuen que **Mark Twain** deia que de jove tenia una memòria tan bona que podia recordar tant el que havia passat com el que no. Diuen que deia que la duració de les mentides depenia de si hom les sabia contar bé i que va descobrir el fred que feia al

món quan una dona li negà l'amor: ella tenia divuit anys i ell...nou. Podríem repassar mil i una anècdotes relatives a **Samuel Langhorne Clemens** (Florida, Missouri, 1835-Reddind, Connecticut, 1910). Algunes són certes. Va escriure o pronunciar milers de frases enginyoses, i dotzenes de sentències brillants. O li són atribuïdes. Es reproduïxen de diferents maneres (l'entropia els modifica en cada transcripció): «Hi ha molt bones proteccions contra les temptacions,

MARK TWAIN
Los diarios de Adán y Eva
 Il.: Francisco Meléndez.
 LIBROS DEL ZORRO ROJO, 2010L

Adán y Eva, por Mark Twain

Novela

POR CARMEN SIGÜENZA

El escritor estadounidense **Mark Twain**, además de ser el autor de títulos universales como *Las aventuras de Tom Sawyer* o *Huckleberry Finn*, también firmó una pequeña delicia, *Los diarios de Adán y Eva*, que se publica ahora en una edición especial con motivo del centenario de su muerte. La edición de este libro irónico y tierno sobre las relaciones entre Adán y Eva en el jardín del Edén se completa o ilumina con los dibujos del artista **Francis Meléndez**, y ya está en las librerías, editado por Libros del Zorro Rojo.

Los diarios de Adán y Eva, que se publicó por primera vez en 1906, es un obra llena de humor sobre la historia bíblica y la creación del mundo, un tema que interesaba mucho a este autor, considerado por **Faulkner** «el padre de la literatura norteamericana» y para el que la Biblia era fuente natural de sus pensamientos y reflexiones sobre la condición humana.

No en vano, Mark Twain, nacido el 30 de noviembre de 1835 en Florida (Missouri) y fallecido el 21 de abril de 1910, además de dedicarse a la ficción, siempre con un trasfondo social, desde su pluma como periodista se implicó con todo lo relacionado con la situación del hombre, como la esclavitud o las diferencias sociales. Uno de los temas centrales en la obra de **Samuel Langhorne Clemens** —Mark Twain es el pseudónimo que eligió para dedicarse a la escritura y que significa «dos brazos de profundidad», el calado mínimo para navegar— es la relación del hombre con sus semejantes, y de ahí el origen de esta pieza, que plantea en tono humorístico la relación antropológica entre Adán y Eva, o la tópicamente llamada lucha de sexos. Así, Adán escribe en el diario: «Esta nueva criatura de pelo largo se entromete bastante. Siempre está merodeando y me sigue a todas partes. Esto no me gusta; no estoy habituado a la compañía. Preferiría que se quedara con los otros animales. Hoy está nublado, hay viento del Este; creo que tendremos lluvia... ¿Tendremos? ¿Nosotros? ¿De dónde saqué esta palabra...? Ahora lo recuerdo: la usa la nueva criatura». Y Eva dice: «Toda la semana lo seguí y traté de entablar relaciones con él. Yo soy la que tuvo que hablar, porque él es tímido, pero no me importa. Parecía complacido de tenerme alrededor...» o «Tiene gustos vulgares y no es amable... No tiene caderas; es esbelto como una zanahoria, cuando está de pie parece una torre; por eso pienso que es un reptil».

Para Twain, Eva es la intelectual de la pareja, la encargada de poner nombre a las cosas, y Adán, más contemplativo, está ocupado en buscar refugio.

Espècies d'aigua, terra i aire, conceptes filosòfics, el ritme dictat per la memòria i els imperatius de la biologia, la rialla i el tacte amorós: tota una xarxa desplegada per Tono Fornes en el seu últim poemari «Dones que caminen de pressa».

Deesses i marines

Poesia

PER ALFRED MONDRIA

Remarca **Pere Ballart** en *El contorn del poema* que l'èxit de l'art consisteix, en gran mesura, en la sàvia administració de sorpresa i previsibilitat, l'equilibri entre llibertat i necessitat, espontaneïtat i llei, creativitat i obediència. És possible que per aquesta raó **Tono Fornes** decidira —contràriament als qui emmascaren deutes literaris— mostrar des d'uns inicis la seua ascendència poètica: en *Vol de mans* (1989) adverteix, com a carta de presentació i programa estètic, que «no li costa gens de dir que el seu poeta català preferit és **Gabriel Ferrater**, i fa seua l'observació del reusenc en el sentit que, òptimament, tot poema hauria de ser clar, sensat, lúcida i apassionat; en una paraula, divertit». Un ideari que es converteix en proclama en l'últim poemari, *Dones que caminen de pressa*: «Si tota literatura parla de literatura, / si tot poema dibuixa un poema previ, / si tot llibre és la llavor impredecible/ d'altres llibres i remet/ a un únic text originari, / poeta és dir plagiar?» El propòsit no ha de ser un altre que el «de reescriure i explorar, afònics/ d'incerteses, enamorats encara, / en el viatge esquerp de l'anamnesi».

Una sèrie d'obsessions creuen i afaïonen l'obra poètica de Tono Fornes, i es projecten en la diversitat de veus i personatges en què es reencarna el poeta. Un món que orbita indeturable, com el de l'astor —parent del falcó de **Narcís Comadira**— de *L'ordre atàvic* que inaugurava *Diapasó amerat* (1986), amb la pupila alerta en «la confusió de verds/ de les alzines, el caos/ del runar sec», fins que es llança sobre la presa i tot pren sentit enmig d'un «bell nou ordre/ i ens sol·licita/ tutors de sang vessada»: la natura sotmesa a una lluita extenuant amb el llenguatge i un qualificatiu fulgent —forjat en una *Fàbrica de vidre*—. Tono

TONO FORNES
Dones que caminen de pressa i altres poemes

► 15é Premi Tardor de Castelló de la Plana.
 EDITORIAL AGUACLARA, 2010

«El propòsit no ha de ser un altre que el de reescriure i explorar, afònics/ d'incerteses, enamorats encara, / en el viatge esquerp de l'anamnesi».

«A més del paisatge privat de Tono Fornes, el seu país i Dènia convoquen sovint la mirada —romàntica i exasperada— del poeta».

Fornes recorre a imatges que encripten associacions inesperades, ja siga amb l'ansa d'una àmfora que destil·la tota una geografia en *Periscopi* (1999), o en el poema cosmogònic *Burgess Shale* de *Dones que caminen de pressa*, amb fòssils primigenis que desxifren «a les pissarres fines/ d'aquells fangs ancestrals/ si érem predadors/ que, muts, ens acaçàvem, / o les litografies/ d'un sexe inaugural, / heroïc, quan mudàvem/ de closca en l'abraçada».

Però a més del paisatge privat de Tono Fornes, com els dos sonets inicials dedicats al garrofer que «has conegut el càntic delerós/ dels ocells, i la soga suïcida, / la suor del cavall, la maleïda/ llàgrima de l'exili, l'ufanós/ mecanisme de la brisa, el raig, / la cicatriu sonora de la pluja», el seu país i Dènia convoquen sovint la mirada —romàntica i exasperada— del poeta. Si en *Diapasó amerat* era un «país dur d'aixafar/ i exagerat (per trist?) que diu esclatasang/ a un fred bolet humit color rajola», ara el desencís de «la teua terra expoliada» du el poeta mar endins: «Allunya't. Canta. Beneix/ les deu milles que et separen, / bonhomioses, del reclam/ dels paisatges ensorrats». Això sí, per evitar recloure's dins un mateix —«un ammonit, introspectiu»— i tirar mà del recurs assidu del sarcasme, cal acceptar també que «en la vida/ bella i trista hem conquerit, / potser, el dret fugisser a l'alegria». Fins i tot en uns carrers que el poeta ha acabat per acceptar des de la rendició còmplice: «Oh estimada, desafecta, / deviscerada, estúpida/ ciutat escopida des de la mar, / que mal que anem/ envellint tots dos!».

En aquest conflicte entre la terra i l'aigua no és gens fàcil decantar-s'hi, i Tono Fornes no sap si obeir

al reclam de «ser Jonàs, deixar-se remolcar/ per la balena blava (...) esvalotar la mar/ de qui tornà a la mar des de la gràvida/ terra inhòspita i estreta», o més aviat acceptar-se com un estrany en un port que sol visitar amb un «nuc en la gola/ d'espant, nits de quitrà./ Tractes d'espectres tristos/ a la llotja (...) (I una caixa/ amb tres escamarlans/ agitant armes, samurais/ sense escenari de guerra/ ni de pau)». Si bé és confortant esguardar «el bigoti de bromeres de les barques», la visió idíl·lica de la mar cedeix davant la condició humana que, un colp més, confirma que «amb una barca compartida/ per dos germans que mai/ no s'han pogut ni oldre, / i que en l'amura s'ufana del seu nom: / Doshermanos». Una de les imatges —estellesiana— millor robades al paisatge de Dènia és «el discurs desbocat de la bugada estesa/ en un balcó portuari/ un polp assecant-se entre dues bragues».

Perquè les ganyotes burlesques esclaten de forma instintiva en els versos de Tono Fornes, com els epigrames de *Vestigis, filogènies i desficiis* (2006), ja que «de les lèxiques/ multiplicats d'aquest idioma/ del bon dia comú, m'és preferida/ la que em deixa, en valencià, tocar-te/ per telèfon./ Per telèfon, també». Una tendència que en aquell magnífic poemari impregnava des de la *Mort del ca* a la vida dels filòsofs: la llengua punxegosa i àcida —també vulnerable— de **Catul**. Ara bé, si la poesia de Tono Fornes respon a un estímul és el de l'observació d'una anècdota, uns relleus i unes estampes que deriven en una reflexió genèrica —l'humus carnerià—. En la línia de *Carmen et error*, l'alumna que només sabia expressar que «la luna es grande, rota y hermosa» —tot un tractat vital i poètic—, en aquest últim llibre el poema *E. H.* ens dibuixa una xiqueta que «fa escaire/ amb la seua ombra», i només l'acompanya en el quadre «un bípede provisional que passa/ vora el castell guillotinat de llum (...) Estranger, / jo vaig també, de nou, camí de casa». O bé la ruïna majestuosa dels mercants «podrits de viatges i de sals, / amb les genives corcades de les àncores/ i el rovell cancerós de la carena».

Tono Fornes és fidel a la consigna ferrateriana: un dels motius per escriure poesies és el desig de veure fins on podem aixecar l'energia emotiva del llenguatge. En el terreny amorós —d'on irradien gran part dels seus poemes—, *Dones que caminen de pressa* i també els poemaris anteriors són, si de cas, descendents directes de **Robert Graves** més que no de l'autor de *Les dones i els dies*. És cert que els diàlegs amb l'amada s'intercalen com una foguerada de llum —un enunciat capriciós i alhora clarificador— en poemes com *Pintallavis* o *Nom de la pluja*, però el record melancòlic i reelaborat de Ferrater ací és ocupat per una visió impulsiva i sense prevencions de l'amor, més propera a l'esperit de Graves, com en *Química i Deriva continental*: «Ara que sabem tant/ millor callem. Ja dorms?».

W. H. Auden ens indica —oracular— que la mesura de qualitat d'un poeta consisteix en la freqüència i diversitat d'ocasions en què recordem la seua poesia. És cert que Fornes abusa, de vegades, d'un conceptisme que reclama una lectura exigent —imatges amb ombra de misteri—, però també és un dels seus valors, el desafiament estètic que ens llança en els seus versos. Encara que quan destensa el gest i relaxa la fuetada lingüística emergeix, potser, el millor poeta. Si en *Dol de Vestigis, filogènies i desficiis* constata que «És rigorosament cert que les llampugues/ de blaus i llums i roses prodigiosos/ minaren la mar de Dènia aquell octubre (...) Les religions del més enllà només em tempten/ per si tornar a pescar amb el meu pare». Una figura, la del pare, que centra l'homèrica *Elegia* que li dedica en aquest últim poemari: «Jo que no vaig saber agafar-te les mans/ en la nit que sabia que la mort et cridava, / covard com Paris». Revelacions davant les quals restem captius i indefensos, ja que «ara i per sempre ignoraràs, / versaïra, dues coses: / el dia de la teua mort/ i el vell misteri de les dones/ que caminen de pressa».

